

ریسک و مدیریت آن در لیزینگ

سید محمد احمدی
کارشناس ارشد مدیریت

تحقق این احتمالات نامطلوب، موجب بروز خسارت به دارائیه‌ها، یا ایجاد مسئولیت یا بدهی می‌شود. در حالیکه عدم تحقق آنها، سود یا بهبود وضعیتی در پی ندارد. مانند ریسک انواع حوادث کاری، رانندگی و طبیعی و .....

نوع دیگر ریسک، که از آن با نام ریسک سوداگرانه یا بازرگانی یاد می‌کنیم، موقعیتهایی هستند که همانطور احتمال خسارت و زیان در آنها وجود دارد، احتمال کسب سود را نیز با خود به همراه دارند. بدین مفهوم که در صورت تحقق احتمالات خطر، بخشی از بازدهی مورد انتظار یا اصل سرمایه از بین خواهد رفت و عدم تحقق این خطرات، منجر به کسب سود و بازده مورد انتظار می‌باشد.

یکی از وجوه تمایز این دو نوع ریسک، ارادی و غیر ارادی بودن آنهاست. در پذیرش ریسکهای حقیقی، عامل اراده انسانی دخالت ندارد در حالیکه ریسکهای سوداگرانه، بصورت ارادی و جهت کسب سود مورد پذیرش قرار می‌گیرند. از دیگر وجوه تمایز این دو نوع ریسک، ماهیت انتقال پذیری ریسکهای حقیقی است، به عبارت دیگر این نوع ریسکها را می‌توان به موسسات بیمه منتقل نمود، در حالیکه ریسکهای سوداگرانه مورد بیمه قرار نمی‌گیرند.

ریسک و مدیریت آن در لیزینگ:

در تعریفی ساده، مدیریت ریسک عبارتست از؛ تدوین سازوکارهایی جهت مواجهه با خسارات احتمالی ناشی از وقوع رویدادهایی در آینده، که ممکن است موجب خسارت و زیان شوند و شامل فرایند شناسایی و ارزیابی ریسک و تدوین استراتژی‌هایی جهت کنترل و اداره آنها می‌باشد. موسسه KPMG مدلی از مدیریت ریسک را

۱- میزان زیان بایستی ممکن (قابل محاسبه) باشد.

۲- رویداد آن همراه با عدم اطمینان نیز باشد. در اینجا لازم است رابطه ماهیت ریسک (Risk) و مفهوم عدم اطمینان (Uncertainty) را نیز مد نظر قرار دهیم. در مورد استفاده از واژه عدم اطمینان در مفهوم ریسک، بایستی به دو جنبه از عدم اطمینان توجه داشت. گونه ای از عدم اطمینان که آن را "عدم اطمینان قابل محاسبه" (Measurable uncertainty) می‌نامیم و گونه ای از ریسک که آنرا "عدم اطمینان غیر قابل محاسبه" (unmeasurable uncertainty) می‌نامیم (Knight, 1921) از آن جهت که در توضیحات فوق، واژه عدم اطمینانی که در تعریف ریسک اختیار می‌کنیم، عدم اطمینان قابل محاسبه (Measurable uncertainty) است. به عبارت دیگر ریسک موقعیتی است که در آن زیان یا مخاطره بر اساس قانون احتمالات، قابل محاسبه و بر آورد می‌باشد و اگر چنین محاسبه ای مقدور نباشد، از آن موقعیت بعنوان موقعیت عدم اطمینان (uncertainty) یاد می‌کنیم.

انواع ریسک از نظر ماهیت

ریسکها از نظر ماهیت به دو گروه طبقه بندی می‌شوند که عبارتند از؛ ریسکهای حقیقی یا خطرناک و ریسکهای سوداگرانه یا بازرگانی.

ریسکهای حقیقی:

منظور از ریسک حقیقی یا خطرناک، ریسکی است که فقط احتمال و امکان بالقوه زیان را در بر می‌گیرد و در دل آن هیچ فرصتی برای کسب سود یا بهبود شرایط وجود ندارد. بدین معنی که

ریسک همواره قرین و همزاد فعالیتهای بشری بوده است و هر فعالیتی به تناسب خود حاوی مخاطراتی می‌باشد. فعالیتهای اقتصادی بشر نیز هیچگاه از این قاعده مستثنی نبوده و نخواهد بود. اما آیا ریسک را همواره باید با دید منفی بررسی نمود؟ پاسخ این است که بدون پذیرش ریسک، انتفاعی نیز در کار نبوده و تلاشهای بشری به ثمر نخواهد رسید. البته منظور از ریسک، مخاطره ای است که احتمال سود و زیان آن قابل محاسبه باشد و پس از تجزیه و تحلیل هزینه و فایده هر فعالیتی، در صورتیکه احتمال کسب سود بیش از احتمال خسارت و زیان باشد طبیعی است که منطق اقتصادی حکم به اجرای آن دارد.

صنعت لیزینگ نیز که در سالهای اخیر رونق قابل ملاحظه ای در کشور یافته، واجد ریسکهای خاص خود می‌باشد که در ادامه به بخشی از آن خواهیم پرداخت. آنچه که در پی می‌آید مروری بر مفاهیم ریسک و استراتژیهای مدیریت آن، بویژه در صنعت لیزینگ می‌باشد.

تعریف ریسک

برای واژه ریسک در حوزه های مختلف دانش بشری، تعاریف گوناگونی ارائه شده است، که هر کدام در زمینه خاصی کاربرد دارند. در این نوشته، ریسک به صورت زیر تعریف می‌شود. ریسک یعنی احتمال محتمل شدن زیان. این تعریف شامل دو جنبه اساسی از ریسک می‌باشد.

جهت شناسایی انواع ریسکها و روشهای اداره آنها ارائه نموده است، که شامل انواع ریسکهایی است که سازمانها با آن مواجه می شوند. بحث در مورد انواع ریسکهای ذکر شده در این مدل موضوع این مقاله نیست و تنها به بخشی از ریسکهای اشاره شده در این مدل خواهیم پرداخت که شرکتهای لیزینگ بدلیل ماهیت فعالیت اعتباری و مالی خود، با آن مواجهند و آن عبارتست از ریسک اعتباری.

ریسک اعتباری (Credit Risk)

ریسک اعتباری به ریسک ناشی از عدم اطمینان در توانایی بازپرداخت تعهدات بدهکاران (تسهیلات گیرندگان) اطلاق می شود (Com. Risk Glossary). ریسک اعتباری در صنعت لیزینگ شامل سه بخش می باشد.

الف. ریسک مشتری (مستاجر):

به زیان احتمالی ناشی از ناتوانی مشتریان (مستاجران) در ایفای تعهدات خود (پرداخت اقساط اجاره در سررسید) یا ارزش اسقاط تضمین شده دارایی یا خرید دارایی در پایان قرارداد به قیمت معین، ریسک مشتری (مستاجر) اطلاق می شود.

ب. ریسک دارایی مورد اجاره:

در قراردادهای لیزینگ، دارایی مورد اجاره، وثیقه اصلی می باشد. ریسک های مرتبط با دارایی مورد اجاره شامل، از بین رفتن دارایی مورد اجاره، کاهش ارزش دارایی مورد اجاره در طول دوره قرارداد، امکان و مشکلات باز پس گرفتن دارایی مورد اجاره از مستاجر (در صورت عدم ایفای تعهدات خود)، زمان و هزینه های احتمالی مربوط به باز پس گیری و فروش دارایی مورد اجاره و عدم تطابق بین ارزش بازار دارایی و تعهدات باقیمانده مستاجر می باشد.

ج. ریسک تامین کننده / فروشنده:

زیان های وارد شده به شرکت لیزینگ ناشی از عدم توانایی فروشنده در تحویل به موقع، یا کارکرد نادرست دارایی مورد اجاره و خدمات پس از فروش آن (حسب مورد) در این مقوله جای می گیرد. تاخیر در تحویل بموقع دارایی یا نواقص و اشکالات بعدی آن که مانع بهره برداری از دارایی

مورد اجاره می شود، بر توانایی پرداخت تعهدات مستاجران تاثیر جدی دارد.

مدیریت ریسک اعتباری:

(credit risk management)

در مدیریت ریسک اعتباری، استراتژیهایی به شرح زیر می تواند مورد بررسی قرار گیرد:

۱- انتقال:

این استراتژی به مفهوم انتقال بخشی از ریسک به سازمان یا موسسه دیگری است که ریسک را با انعقاد قراردادی تقبل می نماید. بیمه، مکانیزمی برای انتقال ریسک است که از طریق آن، شرکت لیزینگ می تواند ریسکهای مشتری (مستاجر) و ریسک دارایی را به بیمه منتقل نماید و عدم اطمینان ناشی از احتمال وقوع خسارت نامعلوم سنگین را، با خسارت کوچکتر معلوم (حق بیمه) مبادله نماید.

۲- اجتناب از ریسک:

استراتژی اجتناب، به مفهوم عدم انجام فعالیتی است که با خود ریسک به همراه دارد. این استراتژی را می توان جهت مواجهه با ریسک مشتری (مستاجر) بکار گرفت. در این زمینه از دیدگاه مکانیزمهای عملیاتی، می توان به تدوین فرایندها و دستورالعملهای مناسب برای اعتبار سنجی درست مشتریان و گزینش صحیح تسهیلات گیرندگان، که اجتناب از پذیرش ریسک مستاجران می باشد، مبادرت نمود. در صورت امکان، ایجاد سیستمی جهت شناسایی مشتریان بد حساب (Black List) توسط شرکتهای لیزینگ توصیه می شود. این استراتژی در زمینه انتخاب تامین کنندگان یا عرضه کنندگان معتبر و خوشنام دارائیهای مورد اجاره نیز، می تواند مد نظر قرار گیرد.

۳- کاهش ریسک:

این استراتژی بمنظور کاهش شدت زیانهای وارده از یک فعالیت مخاطره آمیز مورد استفاده قرار می گیرد.

اعتبار سنجی و اخذ تضامین مناسب از متقاضیان، عدم اعطای تسهیلات به زمینه فعالیت های (مورد اجاره) کم ارزش یا دارای

ارزش کاهنده آتی، گزینه هایی از انتخاب استراتژی اجتناب می باشد.

۴- پذیرش ریسک:

این استراتژی که مصداق بارز «آب که از سر گذشت...» میباشد به مفهوم قبول و پذیرفتن ریسک، زمانی است که اتفاق می افتد. باید توجه داشت که همه ریسکها قابل اجتناب یا کاهش و یا انتقال نیستند. لذا پذیرش بخشی از ریسکهای موجود اجتناب ناپذیر است. این نوع استراتژی در مواردی مصداق دارد که یا ریسکهای مورد بحث، ریسکهای کوچکی هستند که پرداخت هزینه های پذیرش آن ممکن است (مانند ریسک اعطای تسهیلات در مبالغ کم با ضامن ساده تر) یا بقدری بزرگ هستند که مقاومت در برابر آن یا پرداخت هزینه های بیمه، ممکن نیست. به عنوان مثال می توان به ریسک تاثیر کاهش نرخ سود بر تسهیلات اعطایی - با نرخهای بالاتر - اشاره کرد که می تواند منجر به فسخ بسیاری از قراردادهای جریان مستاجران، شود.

منابع:

1. Dorfman marks . (1997).

Introduction to risk management And in surance (6 ed).Prentice Hall.

2. Glyn A.HOLton , 2004 . Defining Risk . financiad Analysts journal. Volume 60.

3. Cristoph Auckenthaler, Enterprise wide Risk management (TERM) Total , Zurich : university of Zurich 1997

4.Schmit

, M , and etal 2003 , Credit Risk in the leasing Business , Austria , leaseurope.

5. Knight , Frank

H , 1921 , Risk , Uncertainty , and Profit , New York , Hart , Schaffner and Marx.

6. Stulz Rene M. (2003)

. Risk management & Derivatives (first ed), mason , Ohio , Thomas south- western.

۷- آسوده، سید محمد، «مدیریت مالی و اداره امور ریسک و بیمه» نخستین سمینار مدیریت مالی، ۱۳۷۶